

Handläggare
Anders Håkansson
Telefon: 08-508 36 208

Till
Äldrenämnden
Den 16 december 2020

Remiss av Rutavdrag för äldre (SOU 2020:52)

Svar på remiss från kommunstyrelsen Stockholms stad, Dnr KS 2020/1301

Förvaltningens förslag till beslut

Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Patric Rylander
Förvaltningschef

Kicki Elofsson
Avdelningschef

Sammanfattning

Regeringen har beslutat att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att utreda möjligheterna att utvidga rutavdraget. I utredningens slutbetänkande behandlades frågan om en särskild ordning för rutavdrag för äldre. Uppdraget har omfattat att dels lämna förslag om en sådan ordning för äldre, dels analysera behovet och lämpligheten av en sådan ordning.

I utredningen föreslås dock inte en särskild ordning för rutavdrag för äldre utan att detta kompletteras med tjänster som enbart äldre personer har rätt till. Tjänsterna som föreslås är sällskap, matlagning och bakning samt rastning och passning av sällskapsdjur. Därtill bör möjligheterna till rutavdrag utvidgas för arbete som avser tillsyn av bostad och trädgårdsskötsel.

Äldreförvaltningen ställer sig positiv till förslaget att ingen särskild ordning för rutavdrag för äldre personer ska gälla. Dels för att det är svårt att definiera gränsen för äldre men också för de svårigheter det skulle innebära att kombinera dessa förändringar med andra lagar.

Förvaltningen kan se vissa positiva effekter av förslaget avseende de äldre som har behov av de nya tjänster som föreslås ingå i rutavdraget. Förslaget bör inte innebära några ytterligare kostnader för staden, möjligen kan kostnaderna minska något om det finns områden där hemtjänst och rutavdrag överlappar varandra.

Slutligen anser äldreförvaltningen att det är värt att bevaka om andelen rutavdrag för omvårdnad ökar i och med att rutavdraget kommer att höjas till 75 000 kronor. Om omvårdnad bedrivs av företag som inte innehar tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) kan det uppstå vissa gränsdragningsproblem gentemot Socialtjänstlagen.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 5 juni 2019 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att utreda utvidgningar av rutavdraget. Utredningen, som har antagit namnet Rut-utredningen överlämnade den 31 januari 2020 delbetänkandet *Fler ruttjänster och höjt tak för rutavdraget* (SOU 2020:5).

Utredningen har haft i uppdrag att föreslå följande:

- Hur rutavdraget kan utökas med vissa angivna tjänster.
- En höjning av taket för rutavdraget till 75 000 kronor.
- En särskild ordning för rutavdrag för äldre personer.

I detta slutbetänkande behandlar utredningen frågan om en särskild ordning för rutavdrag för äldre. Uppdraget har omfattat att dels lämna förslag om en sådan ordning för äldre, dels analysera behovet och lämpligheten av en sådan ordning. Förslag på hur fler tjänster kan inkluderas i rutavdraget och ett höjt tak för rutavdraget har utredningen redovisat i sitt delbetänkande *Fler ruttjänster och höjt tak för rutavdraget* (SOU 2020:5).

Ärendet

Principiella överväganden i utredningen

Utredningens uppdrag har varit omfattande och komplext, bland annat mot bakgrund av att det inte anges i utredningsdirektiven vad som motiverar särskilda regler för rutavdrag för äldre personer.

Utredningen har därför dragit upp ett antal principer som ett särskilt rutavdrag för äldre kan utformas efter. Utredningen anser att en principiell inriktning för ett särskilt rutavdrag för äldre personer bör vara att det ska möta en eventuell efterfrågan på tjänster som går utöver det behov som den kommunala hemtjänsten ska tillgodose enligt socialtjänstlagen (2001:453). Ett särskilt rutavdrag för äldre personer bör vidare ansluta till den valfrihet som nuvarande rutavdrag innebär för den enskilde. Därmed bör rätten till rutavdrag för äldre inte vara beroende av att den enskilde har något specifikt behov. I stället bör möjligheten att använda det särskilda rutavdraget kopplas till att den enskilde uppnått en viss ålder. Förslaget om det särskilda rutavdraget för äldre ska inte påverka kommunernas åtaganden och skyldigheter i förhållande till sina äldre kommuninvånare enligt socialtjänstlagen eller andra lagar.

Utredningen menar att ett särskilt rutavdrag för äldre kan underlätta vardagen för anhöriga till äldre personer, vilka i dag gör stora insatser för äldre närstående. Ett annat motiv för ett särskilt rutavdrag för äldre är att det i viss mån skulle kunna bidra till att skjuta upp beslutet att gå i pension och sluta att förvärvsarbeta.

Slutligen bör ett särskilt rutavdrag för äldre ansluta till rutavdragets huvudsyfte och således utformas med syfte att påverka efterfrågan på vissa tjänster och ge enskilda incitament att köpa vissa hushållsarbeten på marknaden i stället för att utföra arbetet själva.

Utredningens förslag

Utifrån de principiella övervägandena föreslår utredningen att en särskild ordning för rutavdrag för äldre personer lämpligast genomförs genom att rutavdraget kompletteras med tjänster som enbart äldre personer har rätt till. Tjänsterna avser sällskap, matlagning och bakning samt rastning och passning av sällskapsdjur. Därtill bör möjligheterna till rutavdrag utvidgas för arbete som avser tillsyn av bostad och trädgårdsskötsel.

Utredningens förslag är alltså att en särskild ordning för rutavdrag för äldre personer ska omfatta fler tjänster än nuvarande rutavdrag. En sådan ordning bör enligt utredningens bedömning varken innefatta en högre subventionsgrad än i dag eller ett högre tak för maximal skattereduktion än vad regeringen föreslår i lagrådsremissen *Utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget*.

Enligt nuvarande regler kan man få rutavdrag inte bara för arbete som är hänförligt till det egna hushållet utan även för arbete som är

hänförligt till en förälders hushåll. Utredningen föreslår en utvidgning av kretsen anhöriga som har rätt till rutavdrag när det gäller tjänsterna för äldre. Rätt till rutavdrag ska för dessa tjänster finnas när arbetet är hänförligt även till andra närstående personers hushåll än en förälders, förutsatt att den äldre närstående uppfyller nämnda ålderskrav för tjänsten.

För att motverka missbruk av den nya ordningen samt skapa kontrollmöjligheter för Skatteverket ska, vid begäran om ersättning för utfört hushållsarbete då en anhörig köpt ruttjänster till en närstående, uppgift lämnas om bland annat närståendes namn, bostad där arbetet utförts och släktskapet till den äldre personen.

Utredningen har enligt direktivet föreslagit nödvändiga författningsändringar. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

Behovet och lämpligheten av ett särskilt rutavdrag för äldre
I utredningens uppdrag ingår inte bara att lämna ett förslag om en särskild ordning för rutavdrag för äldre utan även att analysera såväl behovet som lämpligheten av en sådan ordning.

Enligt utredningens bedömning är den föreslagna ordningen den som bäst svarar upp mot äldre personers efterfrågan på ytterligare ruttjänster och dessutom den som är lämpligast att införa utifrån utredningens principiella överväganden.

Utredningen har i sin analys kommit fram till att det kan finnas positiva effekter av ett särskilt rutavdrag för äldre. De tjänster som utredningen föreslår förväntas bli efterfrågade av äldre och med stor sannolikt skulle de kunna betala för att få tjänsten utförd.

Genom förslagen ges anhöriga möjlighet att köpa ruttjänster till äldre närstående, vilket kan underlätta för de anhöriga som i dag har svårigheter att få livspusslet gå ihop. Effekterna av förslagen antas dock bli begränsade men ändå svagt positiva för både anhöriga och äldre.

Förslagen antas vidare innebära små, positiva samhällsekonomiska effekter. Sannolikt kommer dock effekterna på tillväxt eller sysselsättning i ekonomin i sin helhet vara försumbara. Mot dessa något positiva egenskaper hos förslaget har utredningen ställt de negativa.

En negativ aspekt med ett särskilt rutavdrag för äldre handlar om grunderna för att skattemässigt särbehandla en grupp av personer. Den särbehandling av skattskyldiga, som en åldersgräns för rutavdrag för vissa tjänster innebär, grundar sig på att personer från 65 års ålder antas ha ett annat behov än yngre av tjänsterna. Det finns emellertid inte något empiriskt stöd eller annat underlag som visar att det förhåller sig på det sättet. Argumenten för att ha en särskild ordning för rutavdrag för personer 65 år och äldre är således svaga. Särbehandlingen av personer som fyllt 65 år vid årets ingång kan därför anses vara olämplig utifrån principerna om likabehandling och de av riksdagen antagna skattepolitiska riktlinjerna.

Att köp av vissa tjänster ger rätt till rutavdrag vid en viss ålder innebär vidare att man kan förutse praktiska tillämpningsproblem både när det gäller vem som har rätt till rutavdrag och när det gäller gränsdragningen mot tjänster som inte ger rutavdrag.

Sammanfattningsvis anser utredningen att det inte vore lämpligt att införa en särskild ordning för rutavdrag för äldre. Det har inte heller kommit fram att det finns något uttalat behov av en sådan ordning. Det finns dock en viss efterfrågan på sådana tjänster som utredningen föreslår och det kan därför finnas anledning att i ett eventuellt lagstiftningsärende överväga om inte utvidgningen borde införas för samtliga enskilda som uppfyller villkoren för rutavdrag enligt gällande bestämmelser.

Konsekvenser av utredningens förslag

Utredningen beräknar att förslagen har en offentligfinansiell kostnad på totalt cirka 86 miljoner kronor vid ett införande den 1 januari 2022. På längre sikt, då efterfrågan och utbud anpassats till nya lägre priser på tjänsterna, bedöms kostnaden uppgå till 272 miljoner kronor. Det bör dock noteras att beräkningarna är behäftade med stor osäkerhet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom äldreförvaltningen. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 8 december 2020. Samverkan med de fackliga organisationerna har skett i förvaltningsgruppen den 9 december 2020. Ärendet anmäls för kännedom den 10 december 2020 till det gemensamma, för socialnämnd, äldrenämnd och överförmyndarnämnd, rådet för funktionshindersfrågor.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Äldreförvaltningens remissvar har i första hand inriktats mot effekterna för stadens äldre och verksamhetsområdet äldreomsorg. Bland annat har förvaltningen avgränsat sig från eventuella effekter på arbetsmarknaden, vilket tas upp i utredningen.

I direktiven till utredningen anges att en särskild ordning för rutavdrag för äldre personer ska föreslås, vilket inte föreslås i utredningen. Äldreförvaltningen anser detta vara ett bra ställningstagande. Dels för att det är svårt att definiera en gräns för när en person är äldre men också för de svårigheter det skulle innebära att kombinera dessa förändringar med andra lagar.

Äldreförvaltningen ställer sig i huvudsak positiv till de tillägg i lagstiftningen för rutavdrag som görs för följande tjänster:

- Sällskap
- Matlagning och bakning
- Enklare tillsyn av bostaden vid hemmavaro
- Trädgårdsskötsel
- Rastning och passning av sällskapsdjur

För de grupper av äldre som har ekonomiska möjligheter kan det ge en ökad livskvalitet om möjligheterna ökar att få dessa sysslor utförda. Det kan vara en trädgård som kan bibehållas såsom den varit eller att ett husdjur kan behållas då krafterna inte längre räcker till.

Vad gäller förslagets ekonomiska påverkan på staden så finansieras förändringarna inte av kommunsektorn. Initialt beräknas den ökade kostnaden för staten vara 86 miljoner men kan på längre sikt uppgå till drygt 270 miljoner kronor. Den påverkan detta kan få för staden är marginell men handlar om ifall det finns några områden där hemtjänst tangerar de nya tjänster som föreslås. I första hand gäller det matlagning och bakning. Det finns idag möjlighet att kunna få matlagning som en hemtjänstinsats. Om några äldre väljer att få dessa tjänster utförda via rutavdrag istället för som en hemtjänstinsats kan stadens kostnader minska för hemtjänst. Det är dock svårt att uppskatta hur stort intresset kan vara för att göra detta val.

Bland dagens ruttjänster finns det avdragsmöjligheter för *”annan omsorg och tillsyn än barnpassning som en fysisk person behöver och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden eller i samband*

med promenader, bankbesök, besök vid vårdcentral eller andra liknande enklare ärenden.” Idag uppgår denna del till knappt en procent av samtliga rutavdrag så i dagsläget är detta en marginell företeelse. Men i och med att det i lagrådsremissen ”Utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget”, beslutades att taket för rutavdrag höjs till 75 000 kronor kan användningen av denna tjänst öka. Om omvårdnad bedrivs av företag som inte är auktoriserade för detta eller godkända på annat sätt kan det dock finnas vissa gränsdragningsproblem gentemot Socialtjänstlagen, då det bland annat krävs tillstånd från IVO att bedriva hemtjänst. Äldreförvaltningen anser att det är viktigt att vara uppmärksam på om denna andel av rutavdragen skulle öka.

Bilaga

Remiss av Rutavdrag för äldre (SOU 2020:52)